

Eerste Kamer *der Staten-Generaal*

Toespraak van de Voorzitter van de Eerste Kamer, Mr. A. Broekers-Knol, ter gelegenheid van de presentatie van het Zakboek Statenleden op vrijdag 18 mei 2018

Dames en heren,

Graag neem ik u in gedachten mee naar de vergaderzaal van de Eerste Kamer in Den Haag. Wie van u is er al eens geweest? Zo niet, dan kent u de zaal wellicht van de foto's of tv-beelden. De groene bankjes, het rode tapijt met daarin de Nederlandse leeuw verwerkt en natuurlijk het beschilderde plafond? De luisterrijke getuigenis van onze Gouden Eeuw. De versieringen zijn aangebracht na de constructie van de zaal tussen 1650 en 1652.

De zaal werd destijds gebouwd voor de Staten van Holland en West-Friesland. Deze gewesten handelden over de gehele wereld en waren zeer welgesteld. Het plafond toont deze rijkdom en het internationale karakter van de handel. De handelspartners kijken via 'ramen' de zaal in. Tot aan 1795 blijft de zaal bijna 150 jaar de vergaderzaal van de Staten-Generaal. Eerst voor de Staten van Holland en West-Friesland, later voor de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Maar wat bij velen wellicht niet meer bekend is: tot 1975 is de zaal in gebruik geweest door Provinciale Staten van Zuid-Holland. De Eerste Kamer vergadert er vanaf januari 1849.

Wij praten heel makkelijk over Provinciale Staten, Staten-Generaal enzovoort, maar wat betekent 'staten' eigenlijk? 'Staten' komt van het Franse 'états', dat standen betekent. Hiermee werden de drie standen in de samenleving aangeduid: de geestelijkheid, de adel en de steden. Al twee eeuwen vóór de bouw van de zaal kwamen de Staten-Generaal in een eerste vergadering bijeen. In die tijd werd die naam nog niet gebruikt. Eind 1463 riepen enkele ongeruste steden op tot een gezamenlijke vergadering. Ze maakten zich zorgen over de plannen van Hertog Filips de Goede van Bourgondië voor een kruistocht naar Constantinopel. Met name de onzekere positie van de troonopvolger (Filips was al bijna zeventig), baarde hen zorgen. Er waren plannen dat het bestuur van Holland en Zeeland in handen zouden komen de Engelse koning Edward IV. Uiteindelijk kwamen de afgevaardigden van de steden uit verschillende gewesten en de Hertog tot overeenstemming over de opvolging en zouden geen kruistochten plaatsvinden. Deze vergadering - die van 9 januari tot 12 februari 1464 duurde - geldt als de eerste vergadering van de Staten-Generaal.

Ongeveer 125 jaar na de eerste vergadering van de Staten-Generaal kondigden de Staten-Generaal - door middel van het Plakkaat van Verlatinghe - in 1581 aan dat zij zich onttrokken aan het gezag van Filips II. Zij zochten vervolgens een buitenlandse vorst om hun Staten verenigd te houden. Toen dat uiteindelijk niet lukte, ontstond - bijna tegen wil en dank - de Republiek der Nederlanden. Vanaf 1593 vormden de Staten-Generaal een permanent college dat dagelijks vergaderde. Een vaste plek om te vergaderen werd gezocht én gevonden: het Binnenhof in Den Haag.

Het staatsbestel met gewestelijke soevereiniteit bleek eind 18e eeuw niet bestand tegen de denkbeelden van de Verlichting. Toen Napoleon het land in 1810 inlijfde, werd het bestuur volledig gecentraliseerd. In de Grondwet van 1814 werd een unicameraal stelsel voorgesteld: een Staten-Generaal die uit één kamer bestond. Dit stelsel heeft echter niet lang gefunctioneerd. Een jaar later wordt in de gewijzigde Grondwet een tweekamerstelsel vastgelegd. Met een Eerste Kamer waarvan de Leden door de Koning werden benoemd en de leden van de Tweede Kamer door Provinciale Staten. De Provinciale Staten werden aangewezen door de ridderschap, de steden en de landelijke stand. Het waren bolwerken van provinciale aristocratie.

De Grondwet van 1848, het revolutiejaar in Europa, veranderde dat naar de huidige situatie: een rechtstreeks gekozen Tweede Kamer en een Eerste Kamer gekozen door de Provinciale Staten. Tot op heden is dat zo. De band van de Eerste Kamer met de provincies geeft het belang aan van het samenbinden van het land. Ook bij het samenstellen van de kandidatenlijsten voor de Eerste Kamer is het van belang dat deze regionale vertegenwoordiging laten zien. Leden van de Eerste Kamer zijn zich er zeer van bewust dat zij een band met de provincies hebben, ook al zitten ze er niet námens de provincies. Dit komt onder meer tot uitdrukking in de geregelde contacten tussen de Provinciale Staten en de Eerste Kamer. De Senaat ontvangt delegaties van Provinciale Staten tijdens zogenaamde Provinciebezoeken. Deze ontmoetingen staan altijd in het teken van actuele wetgeving.

Zo bezochten de Provinciale Staten van Groningen en Drenthe de Eerste Kamer een half jaar geleden. Bij dat bezoek stonden de energievoorziening van de toekomst en de Omgevingswet centraal. Ook voor Prinsjesdag worden vertegenwoordigers uit de provincies uitgenodigd voor de Verenigde Vergadering van de Staten-Generaal in de Ridderzaal. Die ontmoetingen zijn buitengewoon waardevol.

Deze weken staan op de Kameragenda twaalf gemeentelijke herindelingen. Op zo'n moment komt de band tussen de provincie en de Senaat ook weer om de hoek kijken. Al is het niet meer zoals in de 19e eeuw. In tegenstelling tot voor de Grondwetswijziging van 1983 stemmen de Kamerleden alleen nog 'zonder last', en niet langer 'zonder last en ruggespraak'. Dit laatste was opgenomen in de Grondwet van 1815 vanwege de traditie tot die tijd dat de afgevaardigden van de Staten juist wel stemden met last en ruggespraak. Ze gingen dan terug naar hun achterban met de koets of de trekschuit om zaken die voorlagen in de Staten-Generaal te bespreken. Vervolgens reisden zij weer terug naar Den Haag om te stemmen. Ruggespraak kostte veel tijd. Niet voor niets werd in 1815 bepaald dat de leden 'zonder last en ruggespraak' stemmen.

Tot besluit neem ik u mee terug naar de Eerste Kamer. Want daar herinnert niet alleen de 17e-eeuwse vergaderzaal aan de betrekkingen met de provincies. In de Hall uit het begin van de 20e eeuw zijn in de rand van het plafond de wapens van de provincies verwerkt. Bij de renovatie van de zaal in 1995 ontving de Eerste Kamer van de provincies als geschenk zes messing tafellampen. In de voet van iedere lamp staan de namen van twee provincies gegraveerd. Als symbool van de gedecentraliseerde eenheidsstaat én bekrachtiging van onze onderlinge verbondenheid. De band met de provincies is een historische band, een band met de oorsprong van ons land. Die band is waardevol, die moeten wij niet vergeten.

Dank u.